

egen omvändelse påverkar innehållet i tidningen, men påminner om att det var den före chefredaktören Bertil Torekull som på sin tid införde avdelningen "Själ och hjärta".

"Det finns många människor som är troende och jag hoppas att jag har bidragit till att förstärka Torekulls inriktning."

Svegfors avfärdar kategoriskt att det skulle finnas några likhetstecken mellan kristdemokrati och den kristna tro som genomsyrar inte bara Svegfors egna artiklar på ledarsidan. Johan Hakelius beskriver kristdemokraterna som "vilket parti som helst, inte särskilt radikala, med en outvecklad politik och en sökande attityd som vi inte har någon anledning att bedriva kampanj mot."

DN:s ledarredaktion har också gett sig in i debatten om förändringen på SvD:s ledarsida. I en ledare på nyårsafton hävdade tidningen att SvD drar i antiliberal riktning med halvsmält värdekonserveratism och religiöst och mysticistiskt tankegods. Och när DN tar Carl Bildt i försvar mot SvD tycker många

moderater att det är uppochnervända världen.

Svegfors själv talar om DN:s vinstintresse och att det handlar om att locka över moderata läsare. Att döma av uttalanden från moderater i riksdagsgruppen har DN också i viss utsträckning lyckats med det.

PÅDRIVARE OCH MOTVIKT

"Det är inte bara partiledningen som är kritisk mot Svenskans ledarsida", säger till exempel riksdagsledamoten Fredrik Reinfeldt, som tycker att ledarsidan förlorat i kvalitet, att den är ideologiskt spretig, för hurtig och alldeles för personfixerad.

DN-prenumeranten Olof Ehrenkrona förklarar varför: "Under 90-talet har DN släppt vänsterliberalismen och blivit företrädare för en mer marknadsekonomisk och rationalistisk filosofi."

Men det finns också de som uppskattar SvD:s ledarsida för dess puls, goda humör och jävlar anamma. Sammanfattningsvis är omdömet om SvD:s ledarsida emellertid att den är rörig och förvirrad.

"Vi ska vara både pådrivare och motvikt, det finns ett drag av andlig sköka i tidningen", säger Mats Svegfors.

Det är väl inte att förvåna sig över att det förändrade partipolitiska landskapet med ett näst intill uttraderat folkparti, ett moderat parti som står och stampar, och ett kristdemokratiskt parti som vuxit dramatisk till en annorlunda politisk diskussion, som också sätter sina spår på ledarsidorna. Men man ska inte glömma bort att moderaternas båda tanketraditioner liberalismen och konservatismen har haft sina företrädare på SvD:s ledarsida under många år. Under 80-talet dominerade en tydlig liberal kurs som fortfarande ligger fast. Nu tycks det som om liberalismen är på väg att förenas med en mer värdekonserverativ riktning och att vägen dit hän kantas med konflikter. Samt ett och annat förbryllande vägmärke.

Helena Östman (helena.ostman@telia.com) är journalist, bland annat fd medarbetare i SvD.

Nyliberalismen är död, leve nyliberalismen av Johan Norberg

ETT SPÖKE GÅR RUNT Europa – nyliberalismens spöke. Alla det gamla Europas makter har förbundet sig till en helig hetsjakt mot detta spöke. Var finns det oppositionsparti, som inte av sina regerande motståndare utskrikes som nyliberal? Var finns det oppositionsparti, som inte mot de mer avancerade oppositionsmännen såväl som mot sina reaktionära motståndare slungat tillbaka den brännmärkande beskyllningen för nyliberalism?

Så kan en aktuell variation på ett klassiskt tema låta. Och den slutsats som Marx och Engels 1847 drog om

kommunismen gäller idag lika mycket för nyliberalismen: den erkänns redan av alla europeiska makter som en makt. Ja, den är mer än så, kulturvännern menar att nyliberalismen styr världen efter murens fall.

Alla talar om nyliberalismen, och allt dåligt är nyliberalism. Det har blivit ett samlingsnamn för allting som socialister, miljövänner eller konservativa ser som avarter i det moderna samhället: egoism, ekonomiska hänsyn, sociala klyftor, storföretag, kulturupplösning, McDonalds, TV-reklam, miljöförstöring, droger, osv. På så vis bringar man ordning i ett kaotiskt händelseför-

lopp, och ser en stark kraft bakom resultaten av miljarders människors okoordinerade handlingar. Nyliberalismen ligger bakom det. För vissa en konspirationsteori av välkänt slag, för andra en genuin och orolig önskan om sammanhang där inga finns.

Och vilken politiker som helst kan smädas med namnet nyliberal, inte bara partiella liberaliserare som Bildt och Thatcher, utan även tyranner som Pinochet eller Deng Xiao Ping. Bara de på något vis tar ekonomiska hänsyn i sin politik. Sedan spelar det ingen roll vilka hänsyn de tar, om man är skattesänkare och bidragshöjare som Reagan, eller en skattehöjare och bidragssänkare som den tidige Göran Persson.

Allt fast förflyktigas när vi talar om nyliberalism.

DÖD OCH ÅTERUPPSTÅNDEN

Det enda som är säkert med nyliberalismen är att den är död. Den dödförklaras om och om igen. När jag under min lågstadietid hittade en gulnande tidning i mina föräldrars skräppförråd läste jag min första artikel om politik. Detta var i början av 80-talet och tidningen var ett par år gammal. Artikeln förklarade att moderaternas senaste idéprogram bevisade att något som hette nyliberalism var dött. Det måste ha skett direkt efter att begreppet nyliberalism hade myntats. Och när Olof Palme hade slagit tillbaka Ulf Adelsohns attack mot knatteidrotten 1985 var nyliberalismen verkligen död.

Sedan dess har Ingvar Carlsson och Aftonbladets ledarsida dödförklarat nyliberalismen efter varje riksdagsval.

P1:s Obs Kulturkvarten har under våren fört en debatt, där frågan har varit: är nyliberalismen död? Debattens vågor har gått höga mellan dem som utropar: "Ja, äntligen är den död!", och de som replikerar "Nej, tyvärr inte ännu, men snart."

I vilken mening är nyliberalismen död? Liberala lösningar praktiseras idag mer än förr, liberalismen har en starkare akademisk ställning

än tidigare, det finns fler intressanta nyliberala författare och teoretiker än någonsin, och folket är mer förtjust i marknadsekonomi och frihet än på mycket länge. Vad är det i så fall som har kolat vippen?

När nyliberalism inte används som synonym till elak eller dålig används ordet på två olika vis. Det ena är som synonym till liberalism i ordets bredaste mening, dvs alla som ansluter sig till demokratiska fri- och rättigheter och någon form av marknadsekonomi, och är emot kollektivism och planekonomi. Denna "breda" nyliberalism kan inkludera alla från Kjell-Olof Feldt, över Carl Bildt och Ronald Reagan, till Frihetsfronten.

Men ofta används begreppet specifikt för den mer renodlade klassiska liberalismen, laissez-faire eller libertarianism. Nyliberalism handlar i så fall om fullständig individuell frihet, oreglerad kapitalism och minimal stat, och bara tänkare av Milton Friedmans, Robert Nozicks och Ayn Rands slag platsar i denna "smala" nyliberala kategori.

FIFFIGT SPRÅKBRUK

Det fiffiga med vänsterns bruk av begreppet nyliberalism är att det inte

är fixerat vid någon av dessa betydelser, utan växlar mellan dem. Därför kan de hävda att världen är nyliberal (i den breda meningen), demokratin breder ut sig och planekonomierna har avvecklats, välfärdsstaten reformeras fläckvis, och budgetbalans och inflationsbekämpning är angelägna politiska mål.

Samtidigt kan politiker och debattörer med jämna mellanrum notera att de flesta inte alls är anhängare av nyliberalism i den smalare meningen. Institutioner som representerar dagens konsensus, och i vänsterns ögon är ultraliberala, som EU, IMF, OECD, Världsbanken, är ofta byggda kring idéer om angelägna interventionistiska uppgifter för politiken. Den vakne vänsterdebattören kan då påpeka t ex att "till och med" OECD är emot nyliberalismen och t ex vill se stora statliga infrastruktursatsningar. Det blir då omgående ett argument för att nyliberalismen är på väg att dö ut, och att inte ens dess forna företrädare omhuldar den.

Egentligen är konstaterandet irrelevant för dagspolitiken. Om man översätter ett resonemang av detta slag till begriplig svenska skulle det innebära: "Västvärlden är soci-

alliberal, men eftersom inte ens dess försvarare (tex OECD) tror på libertarianism, så måste den socialliberala västvärlden bli mer socialistisk." Dvs det blir nonsens. Men med mirakelbegreppet nyliberalism lyder meningen i stället: "Västvärlden är nyliberal, men eftersom dess försvarare (tex OECD) inte längre tror på nyliberalismen måste den nyliberala västvärlden bli mer socialistisk." Och med en gång har vi i alla fall något som liknar ett argument utan att vara det.

Med denna "blandabort-begreppen-metod" kan man sedan hitta på egna pseudoparadoxer: "Världen är nyliberal, men det finns nästan inga nyliberaler." Eftersom begreppet nyliberal syftar på två olika saker i samma mening blir det lika lite en paradox som att säga att: "Alla äter äpplen, men det finns ju nästan inga päron." Men tro mig, det funkade, det är nämligen precis den slutsats som de flesta Observatörer nådde fram till. Och om det inte finns några nyliberaler i en nyliberal värld måste det vara en ljusskygg elit högt över folket som har dikterat de nyliberala kraven och följaktligen sätter demokratin ur spel. (Detta stycke är centralt. Läs om det igen, kära läsare!)

INGEN VILL VARA NYLIBERAL

En bonus är att nästan ingen av dem som kallas nyliberaler föredrar att själva kalla sig det. Liberalkonservativa, socialliberaler, laissez-faire-liberaler, klassiska liberaler, libertarianer – eller vad de nu är – föredrar ofta att kalla sig just det, i stället för att plocka upp en obestämbart term som snarast är ett invektiv. Det innebär att det är tacksamt att hoppa på nyliberalismen. Ingen kommer till dess försvar, för få känner sig träffade. Och det kan utnyttjas för att veva

några ytterligare dödförklaringar. Om chefredaktören för en stor högertidning får frågan om han är nyliberal, och säger nej kan det betraktas som ett tecken på att nyliberalismen är död, trots att han aldrig har kallat sig nyliberal.

Termen nyliberalism i dess moderna mening uppstod i Sverige i samband med översättningen av Henri Lepages *Imorgon kapitalism* 1980. Lepages nya liberalism blev

"Om chefredaktören för en stor högertidning får frågan om han är nyliberal, och säger nej kan det betraktas som ett tecken på att nyliberalismen är död, trots att han aldrig har kallat sig nyliberal."

kort och gott nyliberalism. Och när boken debatterades i spalterna blev det nya ordet snabbt etablerat. Liberalismen hade ju redan fått ett uppsving, Milton Friedmans nobelpris 1976 hade gjort socialister röda av ilska. Idéerna fanns där, och då vill man gärna etikettera dem. Liberalism lät för vagt och mestrevligt, men i ordet nyliberalism hittade vänstern ett ord som var offensivt och aggressivt. Det lät lite lätt elakt, som nybrutal ungefär.

Dessutom kom ordet genom dess teoretisk-lepageska ursprung att associeras med en akademisk och abstrakt syn på idéer och samhälle, som till synes hade föga med människors vardag att göra. Det var inte i politiska program, utan i forskningsrapporter som termen myntades. Ekonomiska modeller och aprioriska rättighetsresonemang rättfärdi-

gade en politisk agenda som låg ljusår från den svenska välfärdsstaten. Nyliberalismen fick rykte om sig att vara verklighetsfrånvärd.

ETT PR-PROBLEM MED MÖJLIGHETER

Det lever kvar. När Lars Leijonborg skriver bok nämner han den svenske 1700-talsliberalen Anders Chydenius. Och Leijonborg frågar med sina 1900-talstermer om Chydenius var nyliberal eller socialliberal. Han refererar Chydenius ultraliberala insatser för fri ekonomi, individuella rättigheter och tryck- och religionsfrihet. Men Leijonborg tycks ändå mena att Chydenius var socialliberal. Varför? För att han liberaliserade bl a för att de fattiga skulle få lika rättigheter och genom marknaden få drägliga levnadsförhållanden. Man är alltså inte nyliberal om man har människovänliga anledningar att genomföra nyliberala reformer, utan bara om man gör det utan anledning eller med elaka intentioner. Enligt folkpartiets ledare är man riktigt liberal bara om man är ond, och om man är liberal och snäll så är man inte riktigt liberal. Det kan man kalla ett PR-problem.

Det ger däremot PR-möjligheter till varje person som lanserar sig som anti-nyliberal. En kategori mörkt konservativa skribenter som tex Jonas De Geer och Per-Olof Bolander kan skapa en position i debatten helt enkelt för att de från en högerposition angriper nyliberalismen för ekonomism och individualism. Om de presenterade sina egna idéer skulle många goda demokrater vrida på sig och tro att renässansen och upplysningen bara hände för vissa. Men de är ju inte med i debatten för vad de är, utan för vad de inte är, dvs nyliberaler. Samma faktum gör varje borgerlig person – från chefredaktö-

ren till kommunalpolitikern – medveten om att han enkelt kan inhösta beröm och glädje från mitten och från vänster genom att uttala några till intet förpliktande fraser om nyliberalismens brutalitet och verklig-hetsfrånvändhet.

Så är det alltså. Nyliberalismen är en abstrakt och osympatisk ideologi. Det lönar sig att hoppa på den eftersom ingen svarar. Och eftersom idén är död behöver man inte ta upp dess argument till granskning, det räcker att oja sig över den egoistiska människosyn som den bygger på.

Men nyliberalismen återuppstår också, om och om igen – och framstår på nytt som ett hot mot välfärd och biblioteksfilialer. Man kan tycka att det är ett tecken på att dödförklaringen var felaktig, men det är egentligen en nödvändig del av processen.

Nyliberalismen är ett högerspöke som behövs för att skrämja väljare till valurnorna, och man belönar deras goda val genom att slå ihjäl nyliberalismen. Men för att behålla sitt existensberättigande måste man ju ha ett främmande hot kvar, så

man skakar liv i liket för att slå ihjäl det igen. Nyliberalismen är som asagudarnas goda gris Särinner. Man kan slakta den med vällust, bara för att man vet att den återuppstår i morgon igen. Annars skulle man ju inte kunna slakta den nästa kväll igen, och igen, och igen.

Ryktet om nyliberalismens död må vara överdrivet, men hugade begravningsentreprenörer lär se till att det fortsätter surra länge till.

Johan Norberg (johan@heureka.org) är idéhistoriker och författare.

Stora förväntningar på Prodi

av Johnny Munkhammar

ATT DEN GAMLA kommissionen föll är, som många hävdar, inte ett underbetyg åt EU. Tvärtom visar det att systemet fungerar väl. Trots stark och ofta berättigad kritik om bristande öppenhet och möjligheter till granskning fanns tillräckligt av den varan för att fälla Santer-kommissionen. Samtidigt var de skäl som tvingade den att avgå endast utlösande faktorer.

Santers kommission var i mångt och mycket en besvikelse. Som en kontrast till den föregående Delors-kommissionen fastnade den i sin egen byråkrati, interna stridigheter och brist på ork, idéer och vilja. Frågan som nu indirekt ställs är om den blivande ordföranden i "millenniekommissionen", Romano Prodi, kommer att kunna leda kommissionen och EU in i en ny era av optimism och beslutsamhet. Ganska mycket tyder på det.

PÅ VÄG UPPÅT

De institutionella förändringar som följer av Amsterdambfördraget, som

trädde i kraft den första maj, stärker möjligheterna till effektivitet och handling. Förutom att parlamentet stärks avsevärt – och därmed det "demokratiska underskottet" kraftigt minskar – får ordföranden i kommissionen större inflytande. Han är inte bara en person i en grupp som råkar vara dess ordförande, utan ledare av en grupp vars sammansättning han i högsta grad påverkar. De övriga kommissionärerna ska passa in i den allmänna inriktning på arbetet som ordföranden tidigare har stakat ut. Så har Prodi också meddelat att han vill ha politiker som är på väg uppåt i karriären och inte nedåt. Han har också önskat att medlemsländerna nominerar flera kandidater, så han kan välja.

Kommissionsordförandens roll blir alltså viktigare och hans möjligheter blir större. Efter Santer-besvikelsen är förväntningarna i Bryssel – och säkert på andra platser – riktigt stora. Prodi har ägnat de senaste veckorna åt att framträda inför viktiga EU-aktörer och presentera de idéer han ägnade veckorna dessförinnan åt att utforma. Vilka steg kan en ny kommission föreslå, som kan

mäta sig med Delorstidens inre marknad, GUSP och EMU?

FEDERALISTISK AMBITION

Redan i början av april var riktningen tydlig. Prodi gjorde på ett möte i Bryssel klart att han inte tänker leda någon tillfällig interimskommission, utan endast en millenniekommission som leder EU in i nästa sekel. Ett skäl för honom att vänta med utformandet av den nya kommissionen till efter valet till Europaparlamentet är att Prodi vill se om det blir borgerlig majoritet där. Då kan han mer ta hänsyn till kompetens än partifärg i valet av kommissionärer – vilket annars, med "det röda Europa", riskerar bli komplicerat. Vidare bör kommissionen inte bara få lägga förslag som berör enskilda rättsakter utan också hela program – samt vara en jämbördig, trovärdig samtalspartner med ministerrådet, påpekade Prodi. Det vill säga i klartext en mycket mer regeringslik kommission än någonsin tidigare.

Den federalistiska inriktningen blev ännu klarare vid hans framträdande vid det informella EU-toppmötet den 14 april i Bryssel. Såväl Europaskeptiker som entusiaster hade likartade tolkningar av framträdandet: Prodi skissade på Europas Förenta Stater. Både till inne-